ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 4ης Οκτωβρίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Δήμευση προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος – Απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ – Οδηγία 2014/42/ΕΕ – Πεδία εφαρμογής – Εθνική ποινική διαδικασία που μπορεί να καταλήξει σε δήμευση παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων – Περίπτωση στην οποία δεν λαμβάνει χώρα διαπίστωση της διαπράξεως ποινικού αδικήματος – Δήμευση χωρίς καταδίκη – Άλλοι λόγοι πλην της ασθένειας ή της φυγής»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο, Λεττονία) με αποφάσεις της 8ης Δεκεμβρίου 2022, της 31ης Ιανουαρίου και της 14ης Μαρτίου 2023, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 12 Δεκεμβρίου 2022, την 1η Φεβρουαρίου και στις 16 Μαρτίου 2023, αντιστοίχως, στο πλαίσιο των δικών

1Dream OÜ,

DS,

DL,

VS,

JG (C-767/22),

AZ,

1Dream OÜ,

Produktech Engineering AG,

BBP,

Polaris Consulting Ltd (C-49/23),

VL,

ZS,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λεττονική.

Lireva Investments Limited,

VI,

FORTRESS FINANCE Inc. (C-161/23),

παρισταμένου του:

Latvijas Republikas Saeima,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο τμήματος, L. Bay Larsen (εισηγητή), Αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, T. von Danwitz, A. Kumin και I. Ziemele, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Pikamäe

γραμματέας: I. Illéssy και Σ. Σπυροπούλου, διοικητικοί υπάλληλοι,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 15ης Απριλίου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η 1Dream OÜ, εκπροσωπούμενη από τον S. Bērtaitis, advokāts,

– οι VS, DL, DS, εκπροσωπούμενοι από τον A. Jaunzars, advokāts,

– ο JG, εκπροσωπούμενος από τους I. Nikuļceva και A. Voroņko, advokāti,

– ο AZ, εκπροσωπούμενος από τον R. Valdemārs, advokāts,

– η Produktech Engineering AG, εκπροσωπούμενη από τους T. Krūmiņš και L. Liepa, advokāti,

– η BBP, εκπροσωπούμενη από τον A. Rasa, advokāts,

– η Polaris Consulting Ltd, εκπροσωπούμενη από τον A. Liepiņš, advokāts,

– ο VL, εκπροσωπούμενος από την L. Lielbriede, advokāta palīdze, και τους S. Oborenko και E. Rusanovs, advokāti,

– ο ZS, εκπροσωπούμενος από τον A. Ņikiforovs, jurists,

– η Lireva Investments LTD, εκπροσωπούμενη από τον A. Rasa, advokāts,

– ο VI, εκπροσωπούμενος από την D. Siliņa, advokāte,

– η FORTRESS FINANCE Inc., εκπροσωπούμενη από την L. Baltiņa, advokāta palīdze,

– η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις J. Davidoviča, K. Pommere και S. Zābele,

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Smolek, την T. Suchá και τον J. Vláčil,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον I. Naglis, την I. Rubene, τον M. Wasmeier και τον I. Zaloguin,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιουλίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Φεβρουαρίου 2005, για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος (ΕΕ 2005, L 68, σ. 49), της οδηγίας 2014/42/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2014, L 127, σ. 39), και της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο συνταγματικών προσφυγών που άσκησαν οι 1Dream OÜ, DS, DL, VS, JG (C-767/22), AZ, 1Dream, Produktech Engineering AG, BBP, Polaris Consulting Ltd (C-49/23), VL, ZS, Lireva Investments LTD, VI και FORTRESS FINANCE Inc. (C-161/23), σχετικά με τη συνταγματικότητα εθνικών διατάξεων που αφορούν διαδικασία δημεύσεως περιουσιακών στοιχείων.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η απόφαση-πλαίσιο 2005/212

3 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 προβλέπει τα εξής:

«Κάθε κράτος μέλος υιοθετεί τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, η δήμευση οργάνων και προϊόντων που προέρχονται από ποινικά αδικήματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή διαρκείας άνω του έτους, ή περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων αντιστοιχεί στα προϊόντα αυτά.»

Η οδηγία 2014/42

4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 5, 15, 16, 21 και 22 της οδηγίας 2014/42 έχουν ως εξής:

«(5) Με τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων, τα καθεστώτα δέσμευσης και δήμευσης των κρατών μελών θα προσεγγίσουν αμοιβαία, διευκολύνοντας έτσι την αμοιβαία εμπιστοσύνη και την αποτελεσματική διασυνοριακή συνεργασία.

[…]

(15) Υπό την αίρεση οριστικής καταδίκης για ποινικό αδίκημα, θα πρέπει να είναι δυνατή η δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος ή περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων είναι ισοδύναμη με τα εν λόγω όργανα ή προϊόντα. Η οριστική αυτή καταδίκη μπορεί επίσης να έχει απαγγελθεί ερήμην. Όταν η δήμευση βάσει οριστικής καταδίκης δεν είναι δυνατή, θα πρέπει παρά ταύτα, υπό ορισμένες περιστάσεις, να παραμένει δυνατή η δήμευση οργάνων και προϊόντων, τουλάχιστον σε περιπτώσεις ασθένειας ή φυγής του υπόπτου ή του κατηγορουμένου. Ωστόσο, σε τέτοιες περιπτώσεις ασθένειας και φυγής, η ύπαρξη διαδικασιών για ερήμην αποφάσεις στα κράτη μέλη θα ήταν επαρκής για τη συμμόρφωση προς αυτήν την υποχρέωση. Σε περίπτωση φυγής του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα και μπορούν να ζητούν να κλητευθεί ο ενδιαφερόμενος στη διαδικασία δήμευσης ή να ενημερωθεί γι' αυτήν.

(16) Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως ασθένεια θα πρέπει να θεωρείται ότι νοείται η αδυναμία του υπόπτου ή του κατηγορουμένου να παραστεί στην ποινική δίκη για εκτεταμένο χρονικό διάστημα, συνεπεία του οποίου η διαδικασία δεν μπορεί να συνεχιστεί υπό ομαλές συνθήκες. Ύποπτοι ή κατηγορούμενοι μπορεί να κληθούν να αποδείξουν την ασθένεια, για παράδειγμα με ιατρικό πιστοποιητικό, το οποίο το δικαστήριο θα πρέπει να δικαιούται να απορρίψει αν το κρίνει μη ικανοποιητικό. Το δικαίωμα του ενδιαφερομένου να εκπροσωπείται από δικηγόρο δεν θα πρέπει να επηρεαστεί.

[…]

(21) Η εκτεταμένη δήμευση θα πρέπει να είναι δυνατή όταν ένα δικαστήριο κρίνει ότι τα επίδικα περιουσιακά στοιχεία προέκυψαν από εγκληματική συμπεριφορά. Αυτό δεν σημαίνει ότι απαιτείται να έχει αποδειχθεί ότι τα επίδικα περιουσιακά στοιχεία προέκυψαν από εγκληματική συμπεριφορά. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν, για παράδειγμα, ότι αρκεί το δικαστήριο να κρίνει σταθμίζοντας τις πιθανότητες ή ευλόγως να πιθανολογεί ότι το επίδικο περιουσιακό στοιχείο έχει αποκτηθεί από εγκληματική συμπεριφορά παρά από άλλες δραστηριότητες. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο πρέπει να εξετάζει τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης, περιλαμβανομένων των πραγματικών περιστατικών και των διαθέσιμων αποδείξεων, βάσει των οποίων μπορεί να εκδίδεται απόφαση για εκτεταμένη δήμευση. Το γεγονός ότι τα περιουσιακά στοιχεία του προσώπου είναι δυσανάλογα προς το νόμιμο εισόδημά του θα μπορούσε να περιλαμβάνεται στα δεδομένα εκείνα που στοιχειοθετούν συμπέρασμα του δικαστηρίου ότι τα περιουσιακά στοιχεία προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα. Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν επίσης να καθορίσουν απαίτηση σύμφωνα με την οποία τα περιουσιακά στοιχεία θεωρείται ότι προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

(22) Η παρούσα οδηγία θεσπίζει ελάχιστους κανόνες. Δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να προβλέπουν πιο εκτεταμένες εξουσίες στο εθνικό τους δίκαιο, μεταξύ άλλων, για παράδειγμα, σε σχέση με τους οικείους κανόνες περί αποδείξεων.»

5 Το άρθρο 1 της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία θεσπίζει ελάχιστους κανόνες σχετικά με τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων ενόψει πιθανής επακολουθούσας δήμευσης και σχετικά με τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις.

2. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις διαδικασίες που τα κράτη μέλη ενδέχεται να χρησιμοποιήσουν για να δημεύσουν τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία.»

6 Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

1) ως “προϊόντα εγκλήματος” νοούνται οποιαδήποτε οικονομικά πλεονεκτήματα προερχόμενα άμεσα ή έμμεσα από ποινικά αδικήματα· ενδέχεται να συνίστανται σε κάθε μορφή περιουσιακού στοιχείου και περιλαμβάνουν κάθε μεταγενέστερη επανεπένδυση ή μετατροπή άμεσων προϊόντων και κάθε σημαντικό όφελος,

2) ως “περιουσιακό στοιχείο” νοείται κάθε είδους περιουσιακό στοιχείο, είτε ενσώματο είτε ασώματο, κινητό ή ακίνητο, καθώς και νομικά έγγραφα ή νομικές πράξεις που πιστοποιούν τίτλο ή δικαίωμα επί του εν λόγω περιουσιακού στοιχείου,

3) ως “όργανα” νοούνται κάθε είδους περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν με οποιονδήποτε τρόπο, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, για να διαπραχθούν ένα ή περισσότερα ποινικά αδικήματα,

4) ως “δήμευση” νοείται η οριστική αποστέρηση του περιουσιακού στοιχείου την οποία διατάσσει δικαστήριο σε σχέση με ποινικό αδίκημα,

[…]

6) ως “ποινικό αδίκημα” νοείται αδίκημα που καλύπτεται από οποιαδήποτε από τις πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 3.»

7 Το άρθρο 4 της οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δήμευση», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, η δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος ή περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων είναι ισοδύναμη με αυτά τα όργανα ή προϊόντα, υπό την αίρεση οριστικής καταδίκης για ποινικό αδίκημα, που μπορεί επίσης να έχει απαγγελθεί ερήμην.

2. Όταν η δήμευση βάσει της παραγράφου 1 δεν είναι δυνατή, τουλάχιστον όταν αυτό οφείλεται σε ασθένεια ή φυγή του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή η δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στις περιπτώσεις όπου έχουν κινηθεί ποινικές διαδικασίες που αφορούν ποινικό αδίκημα το οποίο μπορεί, αμέσως ή εμμέσως, να οδηγήσει σε οικονομικό όφελος και οι εν λόγω ποινικές διαδικασίες θα μπορούσαν να έχουν οδηγήσει σε ποινική καταδίκη αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ήταν σε θέση να παραστεί στη δίκη.»

8 Το άρθρο 5 της οδηγίας 2014/42, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εκτεταμένη δήμευση», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη υιοθετούν τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, η δήμευση περιουσιακού στοιχείου που ανήκει σε πρόσωπο καταδικασθέν για ποινικό αδίκημα, το οποίο μπορεί, αμέσως ή εμμέσως, να οδηγήσει σε οικονομικό όφελος, εφόσον το δικαστήριο κρίνει, βάσει των περιστάσεων της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών

και των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων, όπως ότι η αξία του περιουσιακού στοιχείου είναι δυσανάλογη προς το νόμιμο εισόδημα του καταδικασθέντος, ότι το συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο αποκτήθηκε μέσω εγκληματικής δραστηριότητας.»

9 Το άρθρο 6 της οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Δήμευση εις χείρας τρίτου», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή η δήμευση προϊόντων εγκλήματος ή άλλων περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων είναι ισοδύναμη με τα προϊόντα εγκλήματος, τα οποία μεταβιβάστηκαν, άμεσα ή έμμεσα, από ύποπτο ή κατηγορούμενο σε τρίτους ή τα οποία αποκτήθηκαν από τρίτους από ύποπτο ή κατηγορούμενο, τουλάχιστον όταν οι εν λόγω τρίτοι γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι ο σκοπός της μεταβίβασης ή απόκτησης ήταν να αποφευχθεί η δήμευση, με βάση συγκεκριμένα στοιχεία και περιστάσεις, μεταξύ των οποίων ότι η μεταβίβαση ή απόκτηση πραγματοποιήθηκε χωρίς αντάλλαγμα ή με αντάλλαγμα σημαντικά κατώτερο από την αγοραία αξία.»

10 Το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 8, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα που επηρεάζονται από τα μέτρα που προβλέπονται βάσει της παρούσας οδηγίας έχουν το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους.

[…]

8. Στις διαδικασίες που αναφέρονται στο άρθρο 5, το ενδιαφερόμενο πρόσωπο έχει την πραγματική δυνατότητα να αμφισβητήσει τις περιστάσεις της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των συγκεκριμένων πραγματικών γεγονότων και των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων βάσει των οποίων το σχετικό περιουσιακό στοιχείο θεωρείται περιουσιακό στοιχείο που προκύπτει από εγκληματική συμπεριφορά.»

11 Το άρθρο 14, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«[Τ]ο άρθρο 1 τέσσερις πρώτες περιπτώσεις και το άρθρο 3 της απόφασης-πλαισίου [2005/212] αντικαθίστανται από την παρούσα οδηγία για τα κράτη μέλη που δεσμεύονται από την παρούσα οδηγία […]».

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2018/1805

12 Η αιτιολογική σκέψη 13 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1805 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης (ΕΕ 2018, L 303, σ. 1), έχει ως εξής:

«Ο παρών κανονισμός θα πρέπει να εφαρμόζεται σε κάθε απόφαση δέσμευσης και σε κάθε απόφαση δήμευσης που εκδίδεται στο πλαίσιο διαδικασιών επί ποινικών υποθέσεων. Η έννοια “διαδικασίες επί ποινικών υποθέσεων” αποτελεί αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης, η ερμηνεία της οποίας γίνεται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξάρτητα από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επομένως, ο όρος καλύπτει όλους τους τύπους των αποφάσεων δέσμευσης και των αποφάσεων δήμευσης που

εκδίδονται κατόπιν διαδικασιών για ποινικό αδίκημα, όχι μόνο αποφάσεις που καλύπτονται από την οδηγία [2014/42]. Καλύπτει επίσης και άλλους τύπους αποφάσεων που εκδίδονται χωρίς τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση. […]»

Το λεττονικό δίκαιο

13 Το άρθρο 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του Latvijas Republikas Satversme (Συντάγματος της Δημοκρατίας της Λεττονίας, στο εξής: λεττονικό Σύνταγμα) ορίζει τα εξής:

«Καθένας έχει δικαίωμα να προσφεύγει σε αμερόληπτο δικαστήριο για την προάσπιση των δικαιωμάτων και των εννόμων συμφερόντων του. Καθένας τεκμαίρεται αθώος μέχρις αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο.»

14 Το άρθρο 124, παράγραφος 6, του Kriminālprocesa likums (κώδικα ποινικής δικονομίας), της 21ης Απριλίου 2005 (*Latvijas Vēstnesis*, 2005, αριθ. 74), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: κώδικας ποινικής δικονομίας), ορίζει ότι, στις ποινικές διαδικασίες και στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την παράνομη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων τεκμαίρονται αληθή εάν, κατά την προσκόμιση των αποδεικτικών στοιχείων, υπάρχουν λόγοι να θεωρηθεί ότι τα περιουσιακά στοιχεία προέρχονται, κατά πάσα πιθανότητα, από εγκληματική δραστηριότητα και δεν έχουν νόμιμη προέλευση.

15 Το άρθρο 125, παράγραφος 3, του κώδικα ποινικής δικονομίας προβλέπει ότι τα περιουσιακά στοιχεία που αποτέλεσαν αντικείμενο νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες τεκμαίρονται παρανόμως αποκτηθέντα εάν το πρόσωπο που εμπλέκεται σε ποινική διαδικασία δεν είναι σε θέση να παράσχει πειστική εξήγηση ως προς τη νόμιμη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων και εάν, βάσει του συνόλου των αποδεικτικών στοιχείων, ο διευθύνων τη διαδικασία μπορεί να υποθέσει ότι τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία έχουν, κατά πάσα πιθανότητα, παράνομη προέλευση.

16 Το άρθρο 126, παράγραφος 3^1, του εν λόγω κώδικα ορίζει τα εξής:

«Αν το εμπλεκόμενο σε ποινική διαδικασία πρόσωπο ισχυρίζεται ότι τα περιουσιακά στοιχεία δεν μπορούν να θεωρηθούν ως παρανόμως αποκτηθέντα, φέρει το βάρος να αποδείξει τη νομιμότητα της προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων. Σε περίπτωση μη παροχής αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με τη νομιμότητα της προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων εντός της ταχθείσας προθεσμίας, το εν λόγω πρόσωπο στερείται τη δυνατότητα να λάβει αποζημίωση για τη ζημία που προκλήθηκε λόγω της επιβολής περιορισμών στη χρήση των περιουσιακών του στοιχείων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας».

17 Το άρθρο 626, παράγραφος 1, του κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Ο ανακριτής, με τη σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα που διευθύνει την έρευνα, ή ο εισαγγελέας μπορεί, με σκοπό την ταχεία επίλυση των περιουσιακών ζητημάτων που ανακύπτουν κατά το προκαταρκτικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας και για την οικονομία της διαδικασίας, να διαχωρίσει από την ποινική δικογραφία το υλικό που αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία και να κινήσει διαδικασία, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

1) από το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα αφαιρεθέντα ή κατασχεθέντα περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως ή συνδέονται με ποινικό αδίκημα·

2) η εισαγωγή της ποινικής υπόθεσης προς εκδίκαση ενώπιον των δικαστηρίων στο προσεχές μέλλον (εντός εύλογου χρονικού διαστήματος) είναι αδύνατη για αντικειμενικούς λόγους ή μπορεί να επιφέρει σημαντικά [και] αδικαιολόγητα έξοδα.»

18 Το άρθρο 627, παράγραφοι 1 έως 5, του κώδικα ποινικής δικονομίας ορίζει τα εξής:

«(1) Υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 626 του παρόντος νόμου, ο διευθύνων τη διαδικασία αποφαίνεται σχετικά με την κίνηση διαδικασιών για παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία και σχετικά με τη διαβίβαση προς το δικαστήριο του υλικού που αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.

(2) Στην απόφασή του, ο διευθύνων τη διαδικασία αναφέρει:

1) στοιχεία σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία αποδεικνύεται η σχέση μεταξύ των περιουσιακών στοιχείων και του ποινικού αδικήματος ή η παράνομη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων, καθώς και σχετικά με το υλικό που διαχωρίσθηκε από τη δικογραφία της ευρισκόμενης στο στάδιο της ανάκρισης ποινικής υποθέσεως, το οποίο αφορά την παράνομη απόκτηση των περιουσιακών στοιχείων·

2) τα πρόσωπα που συνδέονται με τα περιουσιακά στοιχεία·

3) τα μέτρα που προτείνει όσον αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία·

4) το θύμα, εάν υπάρχει.

(3) Η απόφαση και τα συνημμένα σε αυτήν έγγραφα διαβιβάζονται στο rajona (pilsētas) tiesa (περιφερειακό δικαστήριο).

(4) Το υλικό της δικογραφίας σχετικά με τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία καλύπτεται από τη μυστικότητα της ανάκρισης, ενώ πρόσβαση σε αυτό μπορούν να έχουν ο διευθύνων τη διαδικασία, ο εισαγγελέας και το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της υποθέσεως. Τα πρόσωπα που μνημονεύονται στο άρθρο 628 του παρόντος νόμου μπορούν να λάβουν γνώση του υλικού της δικογραφίας κατόπιν αδείας του διευθύνοντος τη διαδικασία και στην έκταση που αυτός καθορίζει.

(5) Κατά της αποφάσεως του διευθύνοντος τη διαδικασία με την οποία απορρίπτεται η αίτηση πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας μπορεί να ασκηθεί προσφυγή ενώπιον του rajona (pilsētas) tiesa (περιφερειακού δικαστηρίου) το οποίο είναι αρμόδιο για τη διαδικασία που αφορά

τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία. Το δικαστήριο εκδίδει απόφαση με την οποία δέχεται ή απορρίπτει εν όλω ή εν μέρει την προσφυγή. Η απόφαση αυτή δεν υπόκειται σε έφεση. Προκειμένου να αποφανθεί εάν η πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας θίγει τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα, το δημόσιο συμφέρον ή την επίτευξη του σκοπού της ποινικής διαδικασίας, το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει και να μελετήσει την ποινική δικογραφία.»

19 Κατά το άρθρο 628 του κώδικα ποινικής δικονομίας:

«Ο διευθύνων τη διαδικασία διαβιβάζει αμέσως αντίγραφο της απόφασης που αναφέρεται στο άρθρο 627 του παρόντος νόμου στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο και στο πρόσωπο του οποίου τα περιουσιακά στοιχεία αφαιρέθηκαν ή κατασχέθηκαν, εάν η σχετική ποινική διαδικασία αφορά τα πρόσωπα αυτά, ή σε άλλο πρόσωπο το οποίο έχει δικαίωμα κυριότητας επί των επίμαχων περιουσιακών στοιχείων […]».

20 Με τον νόμο της 7ης Οκτωβρίου 2021 (*Latvijas Vēstnesis*, 2021, αριθ. 202) διαγράφηκαν, από τις 2 Νοεμβρίου 2021, οι όροι «στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο και» από το άρθρο 628 του κώδικα ποινικής δικονομίας.

21 Κατά το άρθρο 630 του κώδικα ποινικής δικονομίας:

«(1) Κατά την εξέταση των στοιχείων που αφορούν τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, το δικαστήριο αποφαίνεται:

1) αν τα περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως ή συνδέονται με ποινικό αδίκημα·

2) αν υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με τον κύριο ή τον νόμιμο κάτοχο των περιουσιακών στοιχείων·

3) αν ένα πρόσωπο έχει νόμιμο δικαίωμα επί των περιουσιακών στοιχείων·

4) επί των μέτρων που αφορούν τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.

(2) Αν το δικαστήριο κρίνει ότι δεν αποδείχθηκε η σχέση μεταξύ των περιουσιακών στοιχείων και του ποινικού αδικήματος ή ότι τα περιουσιακά στοιχεία δεν έχουν παράνομη προέλευση, εκδίδει απόφαση με την οποία περατώνει τη διαδικασία σχετικά με την παράνομη απόκτηση των περιουσιακών στοιχείων.»

22 Το άρθρο 631 του κώδικα ποινικής δικονομίας ορίζει, στην παράγραφο 1, ότι «[η] απόφαση του δικαστηρίου υπόκειται σε έφεση εντός 10 ημερών ενώπιον του apgabaltiesa (δευτεροβάθμιου περιφερειακού δικαστηρίου)» και προβλέπει, στην παράγραφο 3, ότι, «[κ]ατόπιν εξέτασης της έφεσης, το δικαστήριο μπορεί να εξαφανίσει την απόφαση του rajona (pilsētas) tiesa (περιφερειακού δικαστηρίου) και να εκδώσει απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 630 του παρόντος νόμου», η δε τελευταία αυτή απόφαση «δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα».

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-767/22

23 Κεφάλαια, χρηματοπιστωτικά μέσα και ακίνητα των 1Dream, DS, DL, VS και JG κατασχέθηκαν στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών που κινήθηκαν κατά τα έτη 2019 και 2020, κυρίως για ευρείας κλίμακας νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος.

24 Οι ποινικές αυτές διαδικασίες εξακολουθούσαν να βρίσκονται στο στάδιο της ανακρίσεως κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

25 Μεταξύ της 12ης Μαρτίου 2021 και της 21ης Φεβρουαρίου 2022, ο διευθύνων τις εν λόγω διαδικασίες κίνησε διαδικασίες σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία οι οποίες αφορούσαν τα εν λόγω κεφάλαια, χρηματοπιστωτικά μέσα και ακίνητα. Προς τούτο, διαβίβασε τις δικογραφίες των εν λόγω διαδικασιών στα αρμόδια δικαστήρια.

26 Όσον αφορά ειδικότερα κεφάλαια της 1Dream, το Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (ποινικό τμήμα του δευτεροβάθμιου περιφερειακού δικαστηρίου Ρίγας, Λεττονία) έκρινε κατ' έφεση, στις 7 Οκτωβρίου 2021, ότι τα κεφάλαια της 1Dream είχαν αποκτηθεί παρανόμως. Το δικαστήριο αυτό αποφάσισε, ως εκ τούτου, τη δήμευση και τη μεταφορά τους στον κρατικό προϋπολογισμό. Οι διαδικασίες σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία των DS, DL, VS και JS ανεστάλησαν.

27 Στο πλαίσιο των ως άνω διαδικασιών σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, οι 1Dream, DS, DL, VS και JS ζήτησαν, βάσει του άρθρου 627, παράγραφος 4, του κώδικα ποινικής δικονομίας, από τον διευθύνοντα τη διαδικασία πρόσβαση στα στοιχεία της δικογραφίας. Δεδομένου ότι ο διευθύνων τη διαδικασία δέχθηκε μόνον εν μέρει τα αιτήματά τους, τα πρόσωπα αυτά άσκησαν προσφυγές κατά των αποφάσεών του.

28 Εκτιμώντας ότι το καθεστώς που προβλέπεται στο άρθρο 627, παράγραφοι 4 και 5, του κώδικα ποινικής δικονομίας τους περιάγει σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τον διευθύνοντα τη διαδικασία, οι 1Dream, DS, DL, VS και JG άσκησαν ενώπιον του Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Λεττονία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, συνταγματικές προσφυγές κατά των διατάξεων αυτών, προβάλλοντας ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν συνάδουν με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 92, πρώτη περίοδος, του λεττονικού Συντάγματος, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και της οδηγίας 2014/42.

29 Προκειμένου να αποφανθεί επί των προσφυγών αυτών, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, κατά πόσον έχουν εφαρμογή η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42 στη διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία την οποία προβλέπει το άρθρο 626, παράγραφος 1, του κώδικα ποινικής δικονομίας.

30 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, συναφώς, ότι τα αδικήματα που διώκονται στο πλαίσιο των εκκρεμών ποινικών διαδικασιών, οι οποίες είναι διακριτές από τη διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, περιλαμβάνονται μεταξύ των προβλεπόμενων στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και στο άρθρο 3 της οδηγίας 2014/42.

31 Το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι, σε αντίθεση με τις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2020, «Agro In 2001» (C-234/18, EU:C:2020:221), και της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (C-319/19, EU:C:2021:883), η διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία διέπεται από τους κανόνες της ποινικής δικονομίας.

32 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42 καλύπτει τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων σε περιπτώσεις στις οποίες η καταδίκη δεν μπορεί να λάβει χώρα για άλλους λόγους πλην της ασθένειας και της φυγής του υπόπτου ή του κατηγορουμένου.

33 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία αποσκοπεί στη διασφάλιση της ταχείας, αποτελεσματικής και οικονομικής επιλύσεως των ζητημάτων που αφορούν τη νόμιμη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων ή τη σχέση τους με ποινικό αδίκημα και ανακύπτουν κατά το προκαταρκτικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας. Η διαπίστωση ότι περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως πραγματοποιείται από το δικαστήριο πριν διαπιστωθεί η ύπαρξη ποινικού αδικήματος ή απαγγελθεί καταδίκη. Επιπλέον, η διαπίστωση αυτή δεν αντιστοιχεί στη διαπίστωση διαπράξεως ενός ή περισσότερων ποινικών αδικημάτων.

34 Συνεπώς, η διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία κινείται με απόφαση του διευθύνοντος τη διαδικασία, με την οποία διαχωρίζεται από τη δικογραφία της ποινικής διαδικασίας το υλικό που αφορά τα περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν αντικείμενο της διαδικασίας σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, όταν ο διευθύνων τη διαδικασία εκτιμά, αφενός, ότι το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως ή συνδέονται με ποινικό αδίκημα και, αφετέρου, ότι η εισαγωγή της υπόθεσης για εκδίκαση ενώπιον των δικαστηρίων στο προσεχές μέλλον ή εντός εύλογου χρονικού διαστήματος είναι, για αντικειμενικούς λόγους, αδύνατη ή μπορεί να επιφέρει σημαντικά και αδικαιολόγητα έξοδα.

35 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο διευθύνων τη διαδικασία μπορεί να αποφασίσει να επιληφθεί της υπόθεσης δικαστήριο, το οποίο στην περίπτωση αυτή κρίνει μόνον αν τα περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως ή αν συνδέονται με ποινικό αδίκημα. Αφ’ ης στιγμής το επιληφθέν δικαστήριο αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού, το συγκεκριμένο ζήτημα θεωρείται ότι έχει κριθεί οριστικά και δεν εξετάζεται πλέον στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας κατά τη διάρκεια της οποίας κινήθηκε η διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.

36 Αν θεωρηθεί ότι η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 ή η οδηγία 2014/42 έχουν εφαρμογή εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, δεύτερον, ως προς το περιεχόμενο του δικαιώματος προσβάσεως προσώπου του οποίου τα περιουσιακά στοιχεία αποτελούν αντικείμενο της διαδικασίας σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία στη δικογραφία της εν λόγω διαδικασίας και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, ως προς τη δυνατότητα να διατηρηθούν τα διαχρονικά αποτελέσματα των διατάξεων τις οποίες ενδεχομένως θα κρίνει ασύμβατες προς το δίκαιο της Ένωσης.

37 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42, ιδίως του άρθρου 4 αυτής, καθώς και της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212, ιδίως του άρθρου 2 αυτής, εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας εθνικό δικαστήριο αποφαίνεται επί της δήμευσης παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας σχετικής με τέτοια περιουσιακά στοιχεία, η οποία διακρίνεται από την κύρια ποινική διαδικασία, σε χρονικό σημείο προγενέστερο από τη διακρίβωση της διαπράξεως ποινικού αδικήματος και την καταδίκη προσώπου για το εν λόγω αδίκημα, και η οποία προβλέπει επίσης τη δήμευση βάσει υλικού που αντλείται από τη δικογραφία της ποινικής υποθέσεως;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει οι διατάξεις περί προσβάσεως στο υλικό της δικογραφίας στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία να θεωρηθούν σύμφωνες με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη και στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/42;

3) Έχει η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την έννοια ότι δεν επιτρέπει στο Συνταγματικό Δικαστήριο κράτους μέλους, το οποίο επιλαμβάνεται συνταγματικής προσφυγής κατά εθνικής ρυθμίσεως που κρίνεται ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης, να εφαρμόσει την αρχή της ασφάλειας δικαίου και να αποφασίσει τη διατήρηση των εννόμων αποτελεσμάτων της εν λόγω ρυθμίσεως για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτή βρισκόταν σε ισχύ;»

Η υπόθεση C-49/23

38 Ακίνητα ανήκοντα στον AZ καθώς και κεφάλαια ανήκοντα στην 1Dream, στην Produktech Engineering, στην BBP και στην Polaris Consulting κατασχέθηκαν στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών που κινήθηκαν κατά τα έτη 2012 έως 2020 για ευρείας κλίμακας νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος.

39 Οι ποινικές αυτές διαδικασίες εξακολουθούσαν να βρίσκονται στο στάδιο της ανακρίσεως κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

40 Μεταξύ της 9ης Απριλίου και της 8ης Ιουνίου 2021, ο διευθύνων τις ποινικές διαδικασίες κίνησε διαδικασίες σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία οι οποίες αφορούσαν τα εν λόγω ακίνητα και κεφάλαια. Προς τούτο, διαβίβασε τις δικογραφίες των εν λόγω διαδικασιών στα αρμόδια δικαστήρια.

41 Όσον αφορά τα ακίνητα που ανήκουν στον AZ καθώς και τα κεφάλαια που ανήκουν στην 1Dream, στην Produktech Engineering και στην BBP, τα αρμόδια δικαστήρια έκριναν ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία δεν είχαν αποκτηθεί παρανόμως και περάτωσαν τις διαδικασίες. Όσον αφορά τα ανήκοντα στην Polaris Consulting κεφάλαια, το αρμόδιο δικαστήριο έκρινε ότι μέρος αυτών είχε αποκτηθεί παρανόμως. Το δικαστήριο αυτό διέταξε τη δήμευση του εν λόγω μέρους των κεφαλαίων υπέρ του Δημοσίου και περάτωσε τη διαδικασία για τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία.

42 Επιληφθέν προσφυγών κατά των αποφάσεων αυτών, το Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (ποινικό τμήμα του δευτεροβάθμιου περιφερειακού δικαστηρίου Ρίγας) έκρινε, μεταξύ της 22ας Ιουλίου και της 19ης Οκτωβρίου 2021, ότι όλα τα επίμαχα στην κύρια δίκη ακίνητα και κεφάλαια, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της Polaris Consulting που δεν είχαν ακόμη δημευθεί, είχαν αποκτηθεί παρανόμως. Ως εκ τούτου, τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία δημεύθηκαν και μεταφέρθηκαν στον κρατικό προϋπολογισμό.

43 Δεδομένου ότι οι αποφάσεις του Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (ποινικού τμήματος του δευτεροβάθμιου περιφερειακού δικαστηρίου Ρίγας) δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα σύμφωνα με το άρθρο 631, παράγραφος 3, του κώδικα ποινικής δικονομίας, οι AZ, 1Dream, Produktech Engineering, BBP και Polaris Consulting άσκησαν ενώπιον του Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, συνταγματικές προσφυγές προβάλλοντας ότι οι διατάξεις που δεν επιτρέπουν την άσκηση ενδίκων μέσων δεν είναι συμβατές με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 92, πρώτη περίοδος, του λεττονικού Συντάγματος, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και της οδηγίας 2014/42.

44 Προκειμένου να αποφανθεί επί των προσφυγών αυτών, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, κατά πόσον έχουν εφαρμογή η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42, υποβάλλοντας ερώτημα διατυπωμένο όμοια με εκείνο που εκτίθεται, εν συνόψει, στις σκέψεις 29 έως 35 της παρούσας αποφάσεως.

45 Σε περίπτωση που γίνει δεκτό ότι η απόφαση-πλαίσιο ή η οδηγία έχουν εφαρμογή εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει, δεύτερον, να κριθεί αν το άρθρο 47 του Χάρτη και το άρθρο 8, παράγραφος 6, της οδηγίας απαιτούν να διασφαλίζεται δικαίωμα ασκήσεως ενδίκου μέσου κατά απόφασης δήμευσης που εκδίδεται για πρώτη φορά κατ' έφεση και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να εξετασθεί αν είναι δυνατή η διατήρηση των διαχρονικών αποτελεσμάτων των διατάξεων που ενδεχομένως θα κρίνει ασύμβατες προς το δίκαιο της Ένωσης.

46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42, ιδίως του άρθρου 4 αυτής, καθώς και της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212, ιδίως του άρθρου 2 αυτής, εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας εθνικό δικαστήριο αποφασίζει για τη δήμευση παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας αφορώσας τέτοια περιουσιακά στοιχεία, η οποία διακρίνεται από την κύρια ποινική διαδικασία, σε χρονικό σημείο προγενέστερο από τη διακρίβωση της τελέσεως ποινικού αδικήματος και την καταδίκη προσώπου για το εν λόγω αδίκημα, και η οποία προβλέπει επίσης τη δήμευση βάσει υλικού που αντλείται από τη δικογραφία της ποινικής υποθέσεως;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να νοηθεί ως "απόφαση δήμευσης" κατά την έννοια της οδηγίας 2014/42, και ιδίως του άρθρου 8, παράγραφος 6, δεύτερη περίοδος, όχι μόνον δικαστική απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράνομη κτήση των περιουσιακών στοιχείων και διατάσσεται η δήμευσή τους, αλλά και δικαστική απόφαση με την οποία περατώνεται η διαδικασία που αφορά παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, είναι συμβατή με το άρθρο 47 του Χάρτη και το άρθρο 8, παράγραφος 6, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2014/42, ρύθμιση που δεν αναγνωρίζει στα πρόσωπα που συνδέονται με τα περιουσιακά στοιχεία το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκου μέσου κατά της απόφασης δήμευσης;

4) Έχει η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την έννοια ότι δεν επιτρέπει στο Συνταγματικό Δικαστήριο κράτους μέλους, το οποίο επιλαμβάνεται συνταγματικής προσφυγής κατά εθνικής ρυθμίσεως που κρίνεται ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης, να εφαρμόσει την αρχή της ασφάλειας δικαίου και να αποφασίσει τη διατήρηση των εννόμων αποτελεσμάτων της εν λόγω ρυθμίσεως προσωρινά μέχρι το χρονικό σημείο που καθορίζει το εν λόγω δικαστήριο πέραν του οποίου η επίμαχη διάταξη παύει να παράγει αποτελέσματα;»

Η υπόθεση C-161/23

47 Κεφάλαια και ακίνητα των VL, ZS, Lireva Investments, VI και FORTRESS FINANCE κατασχέθηκαν στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών που κινήθηκαν για ευρείας κλίμακας νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος.

48 Οι ποινικές αυτές διαδικασίες εξακολουθούσαν να βρίσκονται στο στάδιο της ανακρίσεως κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

49 Στη συνέχεια, ο διευθύνων τις ποινικές διαδικασίες κίνησε διαδικασίες σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία οι οποίες αφορούσαν τα εν λόγω κεφάλαια και ακίνητα. Προς τούτο, διαβίβασε τις δικογραφίες των εν λόγω διαδικασιών στα αρμόδια δικαστήρια.

50 Στο πλαίσιο των ως άνω διαδικασιών, οι VL, ZS, Lireva Investments, VI και FORTRESS FINANCE παρέσχον είτε στον διευθύνοντα τις διαδικασίες είτε στα επιληφθέντα δικαστήρια πληροφορίες σχετικά με τη νομιμότητα της προελεύσεως των περιουσιακών τους στοιχείων. Με αποφάσεις με ισχύ δεδικασμένου που εκδόθηκαν στο πλαίσιο όλων των διαδικασιών σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, τα εν λόγω δικαστήρια διαπίστωσαν ότι τα επίμαχα στην κύρια δίκη κεφάλαια και ακίνητα είχαν αποκτηθεί παρανόμως. Ως εκ τούτου, τα εν λόγω κεφάλαια και ακίνητα δημεύθηκαν και μεταφέρθηκαν στον κρατικό προϋπολογισμό.

51 Εκτιμώντας ότι το σύστημα αποδεικτικών κανόνων που προβλέπεται στο άρθρο 124, παράγραφος 6, στο άρθρο 125, παράγραφος 3, και στο άρθρο 126, παράγραφος 3^1, του κώδικα ποινικής δικονομίας δεν διασφαλίζει την ισότητα των όπλων στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής και παραβιάζει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, οι VL, ZS, Lireva Investments, VI και FORTRESS FINANCE άσκησαν ενώπιον του Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, συνταγματικές προσφυγές κατά του ως άνω συστήματος κανόνων, προβάλλοντας ότι αυτό δεν συνάδει με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το τεκμήριο αθωότητας, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του λεττονικού Συντάγματος, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και της οδηγίας 2014/42.

52 Προκειμένου να αποφανθεί επί των προσφυγών αυτών, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, κατά πόσον έχουν εφαρμογή η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42, υποβάλλοντας ερώτημα διατυπωμένο όμοια με εκείνο που εκτίθεται, εν συνόψει, στις σκέψεις 29 έως 35 της παρούσας αποφάσεως.

53 Σε περίπτωση που γίνει δεκτό ότι η απόφαση-πλαίσιο ή η οδηγία έχουν εφαρμογή εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει, δεύτερον, να κριθεί αν το σύστημα αποδεικτικών κανόνων που εφαρμόζεται στη διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία είναι συμβατό με τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη καθώς και με τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να εξετασθεί αν είναι δυνατή η διατήρηση των διαχρονικών αποτελεσμάτων των διατάξεων που ενδεχομένως θα κρίνει ασύμβατες προς το δίκαιο της Ένωσης.

54 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42, ιδίως του άρθρου 4 αυτής, καθώς και στο πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212, ιδίως του άρθρου 2 αυτής, εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας εθνικό δικαστήριο αποφασίζει για τη δήμευση παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας αφορώσας τέτοια περιουσιακά στοιχεία, η οποία διακρίνεται από την κύρια ποινική διαδικασία, σε χρονικό σημείο προγενέστερο από τη διακρίβωση της τελέσεως ποινικού αδικήματος και την καταδίκη προσώπου για το εν λόγω αδίκημα, και η οποία προβλέπει επίσης τη δήμευση βάσει υλικού που αντλείται από τη δικογραφία της ποινικής υποθέσεως;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει εθνική ρύθμιση σχετική με την απόδειξη της παράνομης προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, όπως η θεσπιζόμενη με τις επίμαχες διατάξεις, να θεωρηθεί σύμφωνη με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη και στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/42;

3) Έχει η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την έννοια ότι δεν επιτρέπει στο Συνταγματικό Δικαστήριο κράτους μέλους, το οποίο επιλαμβάνεται συνταγματικής προσφυγής κατά εθνικής ρυθμίσεως που κρίνεται ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης, να εφαρμόσει την αρχή της ασφάλειας δικαίου και να αποφασίσει τη διατήρηση των εννόμων αποτελεσμάτων της εν λόγω ρυθμίσεως για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτή βρισκόταν σε ισχύ;»

55 Δεδομένης της συνάφειάς τους, οι υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23 πρέπει να συνεκδικασθούν προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Τα μεταγενέστερα των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως πραγματικά περιστατικά

56 Μετά την υποβολή των υπό κρίση αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως, ο VL ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να διευκρινίσει ή να συμπληρώσει τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο λόγω του ότι η ποινική διαδικασία, από την οποία είχε διαχωρισθεί η διαδικασία που οδήγησε στη δήμευση των περιουσιακών του στοιχείων, είχε περατωθεί χωρίς να κηρυχθεί ένοχος.

57 Με απόφαση της 30ής Αυγούστου 2024, η οποία περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 9 Σεπτεμβρίου 2024, το αιτούν δικαστήριο απέρριψε το αίτημα αυτό. Συγκεκριμένα υπενθύμισε ότι είχε ήδη επισημάνει στο Δικαστήριο ότι η διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα

περιουσιακά στοιχεία είναι αυτοτελής και διακριτή σε σχέση με την ποινική διαδικασία υπό την έννοια ότι η πρώτη δεν εξαρτάται από την έκβαση της δεύτερης. Επομένως, κατά την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο έχει ενημερωθεί ότι η διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία μπορεί να καταλήξει σε δήμευση ενώ η ποινική διαδικασία μπορεί να περατωθεί στη συνέχεια λόγω ελλείψεως αποδείξεων. Τέλος, στην εν λόγω απόφαση, το αιτούν δικαστήριο προσέθεσε ότι οι περιστάσεις που επικαλείται ο VL δεν συνιστούν νέο στοιχείο.

Επί των αιτημάτων επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

58 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 26 Αυγούστου και στις 4 Σεπτεμβρίου 2024, αντιστοίχως, οι JG και VL ζήτησαν την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

59 Προς στήριξη των αιτημάτων αυτών, οι JG και VL υποστηρίζουν ότι οι προτάσεις του γενικού εισαγγελέα αφορούν στοιχεία για τα οποία δεν διεξήχθη συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου και τα οποία ενδέχεται να επηρεάσουν σημαντικά την απόφαση που καλείται να εκδώσει το Δικαστήριο στις υπό κρίση υποθέσεις.

60 Ο JG αναφέρεται, αφενός, σε ορισμένα στοιχεία τα οποία επισημάνθηκαν με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα προκειμένου να ερμηνευθεί το άρθρο 8, παράγραφος 6, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2014/42 και για τα οποία δεν διεξήχθη, κατά την άποψη του JG, συζήτηση μεταξύ των ενδιαφερομένων. Αφετέρου, ο JG επισημαίνει ότι η ερμηνεία της διατάξεως αυτής μπορεί να επηρεάσει επίσης την ερμηνεία της οδηγίας (ΕΕ) 2024/1260 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Απριλίου 2024, για την ανάκτηση και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων (ΕΕ L, 2024/1260). Πλην όμως, η έκδοση της οδηγίας αυτής, που επήλθε μετά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, συνιστά, κατ' αυτόν, νέο στοιχείο.

61 Ο δε VL επισημαίνει ότι η κινηθείσα κατ' αυτού ποινική διαδικασία περατώθηκε χωρίς να κηρυχθεί ένοχος. Κατά τον VL, θα έπρεπε να διεξαχθεί συζήτηση για τις έννομες συνέπειες που πρέπει να αντληθούν από το γεγονός ότι η ποινική διαδικασία κατά του δράστη ποινικού αδικήματος μπορεί να περατωθεί ενώ έχει ήδη διαταχθεί δήμευση περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο της διαδικασίας σχετικά με παράνομα αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία η οποία κινήθηκε κατά την εν λόγω ποινική διαδικασία.

62 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του, μπορεί οποτεδήποτε, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή όταν ένας διάδικος, μετά τη λήξη της διαδικασίας αυτής, επικαλείται νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της αποφάσεως του Δικαστηρίου, ή ακόμη όταν, προς επίλυση της διαφοράς, το Δικαστήριο χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν έχει ακόμη διεξαχθεί συζήτηση.

63 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας δεν προβλέπουν δυνατότητα των διαδίκων να διατυπώνουν παρατηρήσεις σε απάντηση των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα (απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Puig Gordi κ.λπ., C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

64 Εξάλλου, κατά το άρθρο 252, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ο γενικός εισαγγελέας διατυπώνει δημοσία, με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία, αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων οι οποίες, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτούν την παρέμβασή του. Το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται ούτε από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα ούτε από την αιτιολογία βάσει της οποίας αυτός καταλήγει στις εν λόγω προτάσεις. Κατά συνέπεια, η διαφωνία οποιουδήποτε διαδίκου με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, όποια και αν είναι τα ζητήματα που εξετάζει ο γενικός εισαγγελέας με τις προτάσεις αυτές, δεν μπορεί να συνιστά, αυτή καθεαυτήν, λόγο που δικαιολογεί την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας (απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Puig Gordi κ.λπ., C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

65 Εν προκειμένω, επισημαίνεται, αφενός, ότι τα στοιχεία που επικαλείται ο JG προς στήριξη του αιτήματός του για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας δεν συνιστούν επιχειρήματα για τα οποία δεν διεξήχθη συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου και βάσει των οποίων πρέπει να επιλυθούν οι υπό κρίση υποθέσεις. Συγκεκριμένα, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η οποία ήταν κοινή για τις υπό κρίση υποθέσεις και στην οποία μετέσχε ο JG, οι ενδιαφερόμενοι μπόρεσαν να εκθέσουν τα νομικά στοιχεία που θεώρησαν κρίσιμα για να μπορέσει το Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, συμπεριλαμβανομένου του ερωτήματος που αφορά την ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφος 6, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2014/42. Ειδικότερα, η διάταξη αυτή αποτέλεσε αντικείμενο ερωτήσεως του Δικαστηρίου στην οποία οι ενδιαφερόμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Αφετέρου, όσον αφορά το επιχείρημα του JG που αντλείται από την οδηγία 2024/1260, επισημαίνεται, καταρχάς, ότι οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως ουδόλως αναφέρονται στην οδηγία αυτή. Εξάλλου, κατά το άρθρο 33 της εν λόγω οδηγίας, ως προθεσμία για τη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη ορίστηκε η 23η Νοεμβρίου 2026, οπότε θα εναπόκειται, αν παραστεί ανάγκη, στο αιτούν δικαστήριο να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορώσα ειδικώς την οδηγία αυτή και την ενδεχόμενη λυσιτέλεια των διατάξεών της.

66 Όσον αφορά τα στοιχεία που προέβαλε ο VL, επισημαίνεται ότι, όπως επισήμανε και το αιτούν δικαστήριο, οι πληροφορίες που παρέσχε το δικαστήριο αυτό περιελάμβαναν, ήδη από την υποβολή της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-161/23, μνεία του ότι η ποινική διαδικασία που κινήθηκε κατά των φερόμενων ως δραστών ποινικού αδικήματος μπορεί να συνεχιστεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία και, εν τέλει, να περατωθεί χωρίς καταδίκη του δράστη, ενώ η σχετική με τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία διαδικασία μπορεί εν τω μεταξύ να καταλήξει σε δήμευση. Επομένως, οι ενδιαφερόμενοι είχαν την ευκαιρία να εκθέσουν την άποψή τους σχετικά με το θέμα αυτό.

67 Τέλος, το Δικαστήριο κρίνει ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία για να αποφανθεί.

68 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να διαταχθεί επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί των πρώτων προδικαστικών ερωτημάτων στις υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23

69 Υπενθυμίζεται προκαταρκτικώς ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει στον εθνικό δικαστή χρήσιμη απάντηση η οποία να του παρέχει τη δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα προδικαστικά ερωτήματα που του υποβάλλονται, αντλώντας από το σύνολο των στοιχείων που παρέχει το εθνικό δικαστήριο και, ιδίως, από το σκεπτικό της απόφασης περί παραπομπής, εκείνα τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς [απόφαση της 29ης Ιουλίου 2024, CU και ND (Κοινωνική αρωγή – Έμμεση διάκριση), C-112/22 και C-223/22, EU:C:2024:636, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

70 Συναφώς, από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η επίμαχη στις κύριες δίκες εθνική ρύθμιση εμπίπτει στους εθνικούς κανόνες της ποινικής δικονομίας και προβλέπει, σε περίπτωση που ασκείται ποινική δίωξη κατά προσώπου για ποινικό αδίκημα, αλλά υπό περιστάσεις στις οποίες η παραπομπή της υπόθεσης ενώπιον των δικαστηρίων στο προσεχές μέλλον θα αποδεικνυόταν, για αντικειμενικούς λόγους, αδύνατη ή θα συνεπαγόταν σημαντικά και αδικαιολόγητα έξοδα, τη δυνατότητα κίνησης διαδικασιών για παράνομη απόκτηση περιουσιακών στοιχείων, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Κατά την ίδια ρύθμιση, η δήμευση των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να επιβληθεί από το αρμόδιο δικαστήριο όταν προκύπτει ότι τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως ή συνδέονται με ποινικό αδίκημα. Εντούτοις, η διαδικασία αυτή δεν έχει ως αντικείμενο τη διαπίστωση τέλεσης του ποινικού αδικήματος για το οποίο έχει ασκηθεί η ποινική δίωξη και είναι ανεξάρτητη από τη διαπίστωση αυτή στην οποία προβαίνει το δικαστήριο που έχει επιληφθεί της ποινικής δίωξης.

71 Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με τα πρώτα προδικαστικά ερωτήματά του στις υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42 έχουν την έννοια ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των πράξεων αυτών εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που αποσκοπεί στο να εξακριβωθεί αν ένα πρόσωπο διέπραξε ποινικό αδίκημα, προβλέπει τη δυνατότητα να κινηθεί διαδικασία προκειμένου να δημευθούν, βάσει στοιχείων που περιλαμβάνονται στη δικογραφία της ποινικής διαδικασίας, παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία στην περίπτωση που η διαδικασία δήμευσης δεν αφορά τη διαπίστωση διαπράξεως τέτοιου ποινικού αδικήματος, και τούτο ακόμη και αν δεν υφίσταται κανένας λόγος σχετικός με ασθένεια ή φυγή του προσώπου αυτού που θα το εμπόδιζε να παραστεί στη δίκη.

72 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42, η οποία, κατά το άρθρο της 14, παράγραφος 1, αντικατέστησε εν μέρει τις διατάξεις της εν λόγω αποφάσεως-πλαισίου, είναι πράξεις που εκδίδονται στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2020, «Agro In 2001», C-234/18, EU:C:2020:221, σκέψεις 52 και 53, και της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, σκέψεις 32 και 33).

73 Οι πράξεις αυτές υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να θέσουν σε εφαρμογή κοινούς ελάχιστους κανόνες δήμευσης των οργάνων και των προϊόντων που σχετίζονται με ποινικά αδικήματα, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων δήμευσης που εκδίδονται στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2020, «Agro In 2001», C-234/18, EU:C:2020:221, σκέψη 56, και της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, σκέψη 36).

74 Προς τούτο, το άρθρο 2, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και τα άρθρα 4 έως 6 της οδηγίας 2014/42 επιβάλλουν στα κράτη μέλη να προβλέπουν την εν λόγω δήμευση σε ορισμένες περιπτώσεις (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2021, Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 και C-863/19, EU:C:2021:864, σκέψη 48).

75 Πρέπει να επισημανθεί ότι οι περιπτώσεις αυτές, όπως διευκρινίζεται στο γράμμα των διατάξεων που μνημονεύθηκαν στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης, προϋποθέτουν την ύπαρξη σχέσεως μεταξύ της δήμευσης και ενός ποινικού αδικήματος. Συναφώς, η έννοια της «δήμευσης» ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 4, της ως άνω οδηγίας ως «η οριστική αποστέρηση του περιουσιακού στοιχείου την οποία διατάσσει δικαστήριο σε σχέση με ποινικό αδίκημα».

76 Επομένως, μόνον στις εν λόγω περιπτώσεις τυγχάνουν εφαρμογής η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42. Η εν λόγω οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας αυτής επιβεβαιώνεται, εξάλλου, από την αιτιολογική σκέψη 13 του κανονισμού 2018/1805, από την οποία προκύπτει ότι, σε αντίθεση με τον κανονισμό αυτόν, οι αποφάσεις που εμπίπτουν στην οδηγία 2014/42 δεν καλύπτουν όλες τις αποφάσεις δήμευσης που εκδίδονται κατόπιν διαδικασιών για ποινικό αδίκημα.

77 Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι, σύμφωνα με το άρθρο της 1, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές της σκέψεις 5 και 22, η οδηγία 2014/42 θεσπίζει ελάχιστους κανόνες σχετικά, μεταξύ άλλων, με τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις.

78 Δεύτερον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν εμπίπτει στους ελάχιστους κανόνες της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και της οδηγίας 2014/42 εθνική ρύθμιση σχετική με τη δήμευση οργάνων και προϊόντων παράνομων δραστηριοτήτων η οποία διατάσσεται από δικαστήριο κράτους μέλους στο πλαίσιο ή κατόπιν διαδικασίας η οποία δεν αφορά τη διαπίστωση διαπράξεως ενός ή περισσοτέρων ποινικών αδικημάτων (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2020, «Agro In 2001», C-234/18, EU:C:2020:221, σκέψεις 57 και 62, της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, σκέψεις 37, 39 και 41, καθώς και της 9ης Μαρτίου 2023, Otdel «Mitnichesko razsledvane i razuznavane», C-752/21, EU:C:2023:179, σκέψη 40).

79 Ειδικότερα, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των εν λόγω πράξεων εθνική διαδικασία η οποία, καίτοι κινείται βάσει της πληροφόρησης ότι ένα πρόσωπο κατηγορείται ότι διέπραξε ορισμένα ποινικά αδικήματα, έχει ως αποκλειστικό σκοπό να διαπιστωθεί αν περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως και διεξάγεται κατά τρόπο ανεξάρτητο από τυχόν ποινική διαδικασία κατά του φερόμενου ως δράστη των ποινικών αδικημάτων καθώς και από την έκβαση της ποινικής διαδικασίας, ιδίως δε από τυχόν καταδίκη του εν λόγω δράστη (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2020, «Agro In 2001», C-234/18, EU:C:2020:221, σκέψη 60, και της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, σκέψη 38).

80 Από τις ανωτέρω εκτιμήσεις προκύπτει ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διέπεται από την απόφαση-πλαίσιο 2005/212 ή από την οδηγία 2014/42 διαδικασία η οποία, μολονότι προβλέπεται από τους εθνικούς κανόνες ποινικής δικονομίας, έχει ως αποκλειστικό σκοπό να κριθεί αν περιουσιακό στοιχείο αποκτήθηκε παρανόμως βάσει των στοιχείων της δικογραφίας που αντλήθηκαν από τη διαδικασία για τη διαπίστωση της διαπράξεως ενός ή περισσοτέρων ποινικών αδικημάτων τα οποία αφορούν οι πράξεις αυτές, χωρίς το δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαδικασίας δήμευσης να έχει την εξουσία, στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, να διαπιστώσει την ύπαρξη τέτοιου ποινικού αδικήματος και χωρίς η διαπίστωση αυτή να έχει λάβει χώρα στο πλαίσιο της διαδικασίας για τη διαπίστωση της διαπράξεως ενός ή περισσοτέρων ποινικών αδικημάτων.

81 Πράγματι, αφενός, μολονότι το γεγονός ότι η διαδικασία δήμευσης διέπεται από τους εθνικούς κανόνες ποινικής δικονομίας μπορεί να συνιστά ένδειξη για την ύπαρξη της αναγκαίας σχέσης μεταξύ της διαδικασίας δήμευσης και της διαπίστωσης της διαπράξεως ποινικού αδικήματος, εντούτοις το γεγονός αυτό και μόνο δεν είναι καθοριστικό για να γίνει δεκτό ότι μια τέτοια διαδικασία δήμευσης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της απόφασης-πλαισίου 2005/212 ή της οδηγίας 2014/42.

82 Αφετέρου, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας δεν αναιρεί το συμπέρασμα ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως-πλαισίου 2005/212 και της οδηγίας 2014/42 διαδικασία δήμευσης έχουσα ως αποκλειστικό σκοπό να κριθεί αν περιουσιακό στοιχείο αποκτήθηκε παρανόμως, χωρίς το επιληφθέν δικαστήριο να έχει την εξουσία να διαπιστώσει την ύπαρξη ποινικού αδικήματος και χωρίς να έχει προηγουμένως διαπιστωθεί η διάπραξη ποινικού αδικήματος.

83 Συναφώς, η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, όταν η δήμευση βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/42 δεν είναι δυνατή, τουλάχιστον όταν αυτό οφείλεται σε ασθένεια ή φυγή του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή η δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στις περιπτώσεις στις οποίες έχουν κινηθεί ποινικές διαδικασίες που αφορούν ποινικό αδίκημα δυνάμενο, αμέσως ή εμμέσως, να οδηγήσει σε οικονομικό όφελος και στις οποίες οι εν λόγω ποινικές διαδικασίες θα μπορούσαν να έχουν οδηγήσει σε ποινική καταδίκη αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ήταν σε θέση να παραστεί στη δίκη.

84 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 27 των προτάσεών του, οι περιπτώσεις στις οποίες το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42 επιβάλλει στα κράτη μέλη τη λήψη μέτρων που καθιστούν δυνατή τη δήμευση ορίζονται κατ' αντιδιαστολή προς τις προβλεπόμενες στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περιπτώσεις.

85 Συγκεκριμένα, η τελευταία αυτή διάταξη αφορά τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος που ανήκουν στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο ή περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων είναι ισοδύναμη με τα εν λόγω όργανα ή προϊόντα, τα οποία χρησιμοποιούνται για ή προέρχονται από το ποινικό αδίκημα για το οποίο υπήρξε οριστική καταδίκη του υπόπτου ή του κατηγορουμένου [πρβλ. αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 2021, Okrazhna prokuratura– Varna, C-845/19 και C-863/19, EU:C:2021:864, σκέψη 55, και της 12ης Μαΐου 2022, RR και JG (Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων τρίτων), C-505/20, EU:C:2022:376, σκέψη 50].

86 Αντιθέτως, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42 αφορά, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας, την περίπτωση κατά την οποία μια τέτοια καταδίκη δεν είναι δυνατή λόγω μη εμφάνισης του υπόπτου ή κατηγορουμένου υπό ορισμένες περιστάσεις,

τουλάχιστον σε περίπτωση ασθένειας ή φυγής του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, αλλά κατά την οποία έχουν κινηθεί ποινικές διαδικασίες που αφορούν ποινικό αδίκημα το οποίο μπορεί, αμέσως ή εμμέσως, να οδηγήσει σε οικονομικό όφελος και οι εν λόγω ποινικές διαδικασίες θα μπορούσαν να έχουν οδηγήσει σε ποινική καταδίκη αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ήταν σε θέση να παραστεί στη δίκη.

87 Επομένως, η δήμευση που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42, η οποία αφορά «όργανα» και «προϊόντα εγκλήματος», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημεία 1 και 3, της οδηγίας, απαιτεί παράλληλα, και ανεξαρτήτως ακόμη οποιασδήποτε καταδίκης του δράστη του ποινικού αδικήματος, να μπορεί το δικαστήριο που διατάσσει τη δήμευση να εκτιμήσει το υποστατό του ποινικού αδικήματος.

88 Ως εκ τούτου, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42 δεν αφορά διαδικασία, όπως η επίμαχη στις διαφορές των κυρίων δικών, η οποία δύναται να οδηγήσει ταχέως σε δήμευση, αλλά δεν έχει ως αντικείμενο τη διαπίστωση της ύπαρξης ποινικού αδικήματος.

89 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στα πρώτα προδικαστικά ερωτήματα στις υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 και η οδηγία 2014/42 έχουν την έννοια ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των πράξεων αυτών εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που αποσκοπεί στο να εξακριβωθεί αν ένα πρόσωπο διέπραξε ποινικό αδίκημα, προβλέπει τη δυνατότητα να κινηθεί διαδικασία προκειμένου να δημευθούν, βάσει στοιχείων που περιλαμβάνονται στη δικογραφία της ποινικής διαδικασίας, παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία στην περίπτωση που η διαδικασία δήμευσης δεν αφορά τη διαπίστωση διαπράξεως τέτοιου ποινικού αδικήματος, και τούτο ακόμη και αν δεν υφίσταται κανένας λόγος σχετικός με ασθένεια ή φυγή του προσώπου αυτού που θα το εμπόδιζε να παραστεί στη δίκη.

Επί των δεύτερων και των τρίτων προδικαστικών ερωτημάτων στις υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23, καθώς και επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-49/23

90 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στα πρώτα προδικαστικά ερωτήματα στις υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23, παρέλκει η απάντηση στα λοιπά ερωτήματα στις υποθέσεις αυτές, τα οποία υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο για την περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, υπό την επιφύλαξη της διαπιστώσεως του αιτούντος δικαστηρίου περί του ότι έχει ενδεχομένως εφαρμογή στις κύριες δίκες η οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (ΕΕ 2012, L 142, σ. 1), ή η οδηγία (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας (ΕΕ 2016, L 65, σ. 1).

Επί των δικαστικών εξόδων

91 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κυρίων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Συνεκδικάζει τις υποθέσεις C-767/22, C-49/23 και C-161/23 προς έκδοση κοινής αποφάσεως.**

2) **Η απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Φεβρουαρίου 2005, για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος, και η οδηγία 2014/42/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση,**

   έχουν την έννοια ότι:

   δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των πράξεων αυτών εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που αποσκοπεί στο να εξακριβωθεί αν ένα πρόσωπο διέπραξε ποινικό αδίκημα, προβλέπει τη δυνατότητα να κινηθεί διαδικασία προκειμένου να δημευθούν, βάσει στοιχείων που περιλαμβάνονται στη δικογραφία της ποινικής διαδικασίας, παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία στην περίπτωση που η διαδικασία δήμευσης δεν αφορά τη διαπίστωση διαπράξεως τέτοιου ποινικού αδικήματος, και τούτο ακόμη και αν δεν υφίσταται κανένας λόγος σχετικός με ασθένεια ή φυγή του προσώπου αυτού που θα το εμπόδιζε να παραστεί στη δίκη.

(υπογραφές)